

RURALS I URBANES

BIBLIOTECA NARCÍS OLLER

NARCÍS OLLER

RURALS I URBANES

Pròleg de Montserrat Corretger

Cossetània
EDICIONS

L'edició d'aquesta obra ha comptat amb una subvenció
de la Institució de les Lletres Catalanes l'any 2009.

Generalitat de Catalunya
**Institució
de les Lletres Catalanes**

Editat amb la col·laboració de:

AJUNTAMENT DE VALLS

COMITÈ EDITOR

Margarida Aritzeta, Rosa Cabré, Enric Cassany,
Josep Maria Domingo, Jordi Ginebra i Magí Sunyer.

EDICIÓ

Roger Roig

Primera edició: novembre del 2009

© del text: hereus de Narcís Oller

© del pròleg: Montserrat Corretger

© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions

C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91

Fax 977 61 43 57

cossetania@cossetania.com

www.cossetania.com

Fotografia de la coberta: Arxiu Municipal de Valls / Napoleon

Composició i muntatge: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-580-9

Dipòsit legal: B-41.868-2009

ÍNDEX

Pròleg, per Montserrat Corretger..... 7

RURALS I URBANES

L'hostal de la Timba..... 31

El tresor de l'Amèlia..... 39

Els nuvis de Verdun 45

Díptic..... 49

El castell del Coix 55

Un fortunejà incompès..... 61

De Núria..... 73

El company d'estudi 77

La creu de don Joan 83

Sempre elles, sempre 89

Un ciutadà a muntanya..... 95

«Talis vita...» 101

6 Narcís Oller, *Rurals i urbanes*

Resurrecció	107
L'apotecari d'Omniavila	111
La pena del talió	115
Justícia popular	121
La mort d'en Reyes	127
«Nulla dum via...?»	133
Un divendres de la Solís	141
Or en brut	159
L'aula del senyor Bau	165

PRÒLEG

Rurals i urbanes: història i idees

El 7 de juny de 1914 la *Il·lustració Catalana* publicava l'anunci dels «Llibres nous» apareguts a l'editorial del mateix nom. Al costat del *Romancer català* d'Ubach i Vinyeta i del *Museu d'Art. Album*, l'aplec *Rurals i urbanes* d'Oller donava la primera notícia de vida.¹ Set dies més tard, un altre anunci publicitari subratllava l'aparició d'aquesta obra —«*Rurals y Urbanes. Quadros de Narcís Oller*»—,² que, de fet, ha estat datada sempre el 1916, probablement a causa de l'atribució aproximada d'aquesta data al manuscrit corregit per Emili Guanyavents i per l'autor mateix,³ així com pel fet que l'edició de les *Obres Completes* editades per Gustau Gili (1928-1930), actualitzades lingüísticament per Emili Guanyavents i tutelades per Oller, donen també 1916 com a data de publicació de *Rurals i urbanes*.

La primera ressenya del llibre publicada sense signatura en primera plana a *Pàtria*, de Valls, el maig de 1914, confirma aquest any com el de la sortida de l'obra; l'autor explicita ben clarament: «Tenim damunt la taula aquest nou llibre del Mestre Oller que devem a sa atenció.»⁴ La crítica de J. Morató i Grau, apareguda a *La Veu de Catalunya* el 19 de

¹ *Il·lustració Catalana*, n. 574 (any XII), Barcelona, 7-VI-1914, p. 360.

² *Il·lustració Catalana*, n. 575 (any XII), Barcelona, 7-VI-1914, p. 376.

³ Narcís OLLER, *Rurals i urbanes*, manuscrit [ca. 1916], Biblioteca de Catalunya, Ms. 1892.

⁴ S/s, «Nota Bibliogràfica. *Rurals y Urbanes* de Narcís Oller», *Pàtria*, Valls, 30-V-1914, p. 1.

febrer de 1915, reafirma 1914 com a data d'edició de *Rurals i urbanes*, que qualifica com una nova col·lecció de quadres de l'autor «eixida dels tallers de la casa Thomas per cura de la Il·lustració Catalana».⁵

Ultra tot el dit fins aquí, hi ha una prova irrefutable de la data d'aparició del llibre deguda a l'autor mateix. En un dels esborranys de la reelaboració del capítol XVI de les seves *Memòries literàries* conservat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona —adreçat, com la resta de l'obra, a la seva amiga Caterina Albert— Oller comenta amb to desencisat que *Pilar Prim* clou definitivament la seva obra de novel·lista. En arribar aquí afegeix una darrera informació sobre *Rurals i urbanes* on dona amb exactitud la data de 1914 com la d'edició de l'obra, alhora que també comenta l'origen cronològicament molt heterogeni de les peces que aplega: «L'únic volum meu que ha vist la llum pública després de la *Pilar Prim*, és el que contenint nous aplecs de contalles, narracions i tipus, treballs tots ells com molts altres que tinc encara esbarriats per revistes i diaris de molt distintes èpoques, m'edità en 1914 la Il·lustració Catalana amb el títol de *Rurals i urbanes*.»⁶

L'arribada d'aquest volum d'Oller a les llibreries es produeix l'any d'inici de la Mancomunitat, en plena eclosió, doncs, del Noucentisme, un pensament cultural i polític que, rere l'atenció que li dedicaren els modernistes, rebutjà Oller i la seva obra, massa ancorada en la realitat i la constatació i, per aquest motiu, allunyada de l'estètica del moviment. Per totes aquestes raons, i també pel fet que Oller, des de la publicació de *Pilar Prim*, el 1906, havia abandonat el conreu de la novel·la, aquest penúltim aplec ollerà ha estat valorat en el decurs del temps com un retorn a la seva narrativa curta, desplegada entre 1879 i 1897, una afir-

⁵ J. MORATÓ I GRAU, «Lectures. De Novel·la Catalana. Enemics de la novel·la. Lloable heroisme. *Rurals y urbanes*, per Narcís Oller. *Mala llevor*, per Pau Grieria i Cruz. *Neus*, per Maria Domènech de Canyelles. *Siluetes rusticanes*, per J. Vives Borrell», *La Veu de Catalunya* (edició del vespre), 19-II-1915, p. 2.

⁶ Dec i agraeixo aquesta informació a Magí Sunyer. Esborrany reproduït i comentat per Enric GALLÉN (cur.), en l'estudi introductori a Narcís Oller, *Memòries teatrals*, Barcelona, La Magrana, 2001, 11-12. La nota del curador que acompanya la citació dona la procedència d'aquest text: *Papers de Narcís Oller*, Arxiu d'Història de la Ciutat de Barcelona, VIII-108. Sèrie VII.

mació de les posicions realistes, i aïllat, en bona mesura, del context històric i social coetani. Si afegim que la majoria dels quadres o històries són escrits molts anys abans de la publicació del llibre, es justifica prou aquesta lectura no del tot contextualitzada a què sovint ha estat sotmès. I és que *Rurals i urbanes* recull vint-i-tres narracions que Oller escrigué des de les darreries del segle XIX i que, en alguns casos, ja havia donat a conèixer anteriorment en publicacions periòdiques.⁷ Com s'esdevé amb tota la seva obra narrativa breu, els contes d'aquest volum contenen des de nuclis de novel·les en potència fins a intents prou reeixits de noves maneres de dir, preses, majoritàriament —i sempre des del talent i l'originalitat d'Oller—, dels nous models narratius lírics amb què el segle XX s'inicià a Europa i també a Catalunya.

Rurals i urbanes és, doncs, el primer llibre que projecta Oller rere el parèntesi creatiu comprès entre la publicació de la darrera novel·la, *Pilar Prim* (1906), i el final de la seva intensa dedicació a la traducció de dramaturgs estrangers, especialment italians, que s'allarga entre 1905 i 1913.⁸ Són els anys hegemònics del Noucentisme, que, com he dit,

⁷ «La confessió d'un àngel», *L'Atlàntida*, n. 16, Barcelona, 1-I-1897, p. 5-6. «Talis vita», *El Liberal*, n. 1, Barcelona, 7-IV-1901. «La pena del Talió», *Sol ixent*, n. 55, Badalona, 20-I-1912 i també al n. 2 de *Pàtria* de Valls, el 1912. «El dòmine», aplegat a la primera edició de *Rurals i urbanes*, havia aparegut prèviament al «Suplement» a *De tots colors*, n. 31, Barcelona, 6-VIII-1910, p. V-VII i, ja després de la publicació de *Rurals i urbanes*, amb el títol «Records de noi. El dòmine», a *Pàtria*, n. 205, Valls, 24-XII-1915, p. 2. Les *Obres Completes* de Narcís Oller publicades a Selecta, Barcelona, 1948 i 1985, inclouen «El dòmine» dins de la sèrie *Records de noi* amb citació de la procedència («De *Rurals i urbanes*»), p. 310-313.

⁸ Algunes obres traduïdes per Oller són: Giuseppe GIACOSA, *Com les fulles: comèdia en 4 actes*, Barcelona, Tipografia L'Avenç, 1905 i 1910; *Tristos amors: comedia en tres actes*, Barcelona, L'Avenç, 1907 i 1910; *El més fort: comèdia en tres actes*, Barcelona, L'Avenç, 1908. Carlo GOLDONI, *El Vano: comèdia en tres actes*, Barcelona, L'Avenç, 1908. Gerolamo ROVETTA, *Papà ministre: drama en tres actes*, Barcelona, Bartomeu Baxarías, 1908 i 1911. Alexandre BISSE, *La senyora X: drama en quatre actes*, Barcelona, L'Avenç, 1910. Nicolai A. OSTROVSKI, *La Gropada: drama en cinc actes i sis quadros*, Barcelona, L'Avenç, 1911. Lev TOLSTOI, *Els fruits de la ciència*, Barcelona: Imprempta Baxarías, 1913. Vegeu, per a més informació, Narcís OLLER, *Memòries teatrals*, a cura d'Enric Gallén, *ob. cit.* i Alfons MASERAS, *Vida de Narcís Oller*, edició i notes a cura de Montserrat Corretger, Tarragona, El Mèdol, 1996, p. 82-83 i 113-115.

posterguen Oller a un ostracisme que li reca. Des de 1913 fins a 1918, mentre l'oblit de la seva obra es perllonga, es dedica a justificar-la en la llarga redacció de les *Memòries literàries*, subtitulades *Història dels meus llibres*, on explicita l'estat d'ànim en els primers anys del segle XX, quan redactà bona part dels textos —«les petites cosetes d'aquell temps»— que havien de fornir *Rurals i urbanes*. Dóna testimoni d'això uns deu o dotze anys després d'haver escrit la majoria dels contes, mentre feia la selecció, l'aplec i la redacció —en algun cas— dels que havien de constituir el llibre, en un dels fragments més reproduïts i coneguts de l'obra autobiogràfica: «L'alba del segle XX m'atrapà en un estat de depressió moral terrible. Morts aquells dos meus guiadors i companys inseparables, que tant sabien estimular-me a escriure, i sentint-me absolutament refractari a les formes i tendències que anaven dibuixant-se en el nou art batejat llavors de modernisme, m'entrà un descoratjament i tot ensems un fàstic tan gran per seguir conreuant les lletres que, de no veure'm alentat encara per antics i novells admiradors entre els quals destacaven singularment per llur constant i incansable sol·licitud En Casellas i En Matheu, el més devot i generós company que encara em queda, i sol·licitat a més un dia i altre pels directors de diaris, revistes i almanacs d'aquí i de fora, ni les petites cosetes d'aquell temps que, d'ara poc, he inclòs en mon nou aplec *Rurals i urbanes* i les que demà figuraran potser en el volum que servo avi en cartera, hauria escrit.»⁹

Alfons Maseras, en la seva *Vida de Narcís Oller*, també situa aquest llibre, dins la biografia i l'obra de l'autor, després de la dedicació a la traducció teatral: «Quan considera el temps esmerçat en la seva ingrata tasca de traductor, potser lamenta no haver-lo aprofitat fent obra pròpia; però té l'orgull d'haver incorporat a les lletres catalanes un seguit d'obres que s'ho mereixen. Té en cartera *Els corbs* de Becque, *L'obra de l'odi*, del seu amic Paulotzky, un aplec de traduccions selectes que no desdiuen gens del seu nom. Però ara li cal garbellar la seva collita de contes i ací en tenim un bon aplec —més d'una vintena— que intitularà *Rurals i urbanes*, per demostrar que sempre ha sabut superar, potser

⁹ Narcís OLLER, *Memòries literàries. Història dels meus llibres*. Barcelona, Aedos, 1962, p. 337.

pel fet de trobar-la supèrflua —car el marc no prejutja l'essència de la pintura—, la divisió que hom ha volgut establir a Catalunya entre novel·la rústega o rural i novel·la ciutadana.»¹⁰

El títol d'aquest aplec fa honor a la tradició de l'Oller realista, que utilitza la nomenclatura pictòrica per qualificar les seves peces breus, sempre afanyades a transcriure la realitat al paper tal com el pintor ho fa al llenç. En aquest cas, tanmateix, Oller utilitza aquest títol descriptiu i temàtic —amb l'aparent voluntat d'organitzar les narracions en dos grups separats a partir de l'escenari de l'acció— quan, realment, aquesta qüestió és del tot irrellevant en unes peces breus adreçades fonamentalment a l'anàlisi moral de grups socials i individus i escrites amb recursos literaris sovint extrets dels mestres del Modernisme, més propers a les tècniques impressionistes i simbolistes que a les tècniques pictòriques tradicionals. En aquest cas, el títol del llibre desorienta el lector que espera trobar-hi la mateixa tipologia de contes dels primers llibres de l'autor. Com indica Enric Gallén, aquest tomb envers els models modernistes s'inicia en Oller rere la desaparició dels seus guies i crítics devots Yxart i Sardà en el tombant de segle i afecta, doncs, de ple l'escriptura de les peces que formen part de *Rurals i urbanes*. En aquest sentit, Oller actuà amb la convicció del convers, atès que adoptà alguns aspectes de les estètiques del simbolisme i del decadentisme després que hagués fins i tot satiritzat alguns productes d'aquests corrents guiat també per les apreciacions estètiques del seu cosí Josep Yxart.¹¹

Antònia Tayadella indica el gran valor, com a espai d'experimentació o camp de proves, de la narrativa olleriana.¹² És l'àmbit des del qual l'autor donà sortida a fórmules literàries innovadores en sentits diversos. Aquest tret es repeteix transversalment en els sis reculls d'obra breu, al costat del caràcter miscel·lani que presenten i del fet que els contes i narracions aplegats pertanyen a èpoques diverses i sovint allunyades de la

¹⁰ Alfons MASERAS, *Vida de Narcís Oller*, p. 86.

¹¹ Vegeu ENRIC GALLÉN, *ob. cit.*, p. 14-15.

¹² ANTÒNIA TAYADELLA I OLLER, «La narrativa breu», dins «Narcís Oller i el Naturalisme», a Joaquim Molas (director), *Història de la literatura catalana*, vol. 7, Barcelona, Ariel, 1986, p. 630-633.

data d'edició. *Rurals i urbanes* compleix totes aquestes constants: des de la manca d'unitat interna fins al fet que algunes peces són mostres paleses del realisme iniciat en els primers reculls i d'altres s'apropen a models modernistes com els contes de Víctor Català i Raimon Casellas.

Els relats vinculats al realisme conreat llargament per Oller s'acullen a la caracterització i a la valoració amb què la crítica ha qualificat la seva obra, des dels estudiosos coetanis de l'autor —Yxart, Sardà— fins als crítics actuals. Amb tot, moltes de les narracions segueixen clarament, com l'escriptor ja havia fet a *Pilar Prim*, les noves tendències introduïdes amb el Modernisme que marquen el tombant de segle. L'esforç d'aquesta actualització ja havia començat a les darreries del segle XIX, si ens atenim a les dates notablement anteriors a l'edició del llibre en què ja havia publicat alguns dels contes que en formen part o a l'observació que l'autor mateix fa sobre la redacció d'«Un divendres de la Solís», que va restar un temps considerable sense sortir a la llum: «Tot el més que jo faria, no sé si ja a l'estiu següent o en el de 1902, seria escriure els dos o tres primers capítols de *Pilar Prim*, l'assumpte de la qual novel·la em ballava pel cervell des d'ençà que, corferit per un cas real que em féu pensar en com era d'injust i perillós l'usdefruit condicional, m'havia esbossat ja el que en podem dir el seu oval en *Un divendres de la Solís* (V. Calendari Català de 1905), on aparegué després de jeure molts anys en un racó de calaix, i *Rurals i urbanes*, aplec en què l'he inclòs més tard.»

Entre el realisme d'unes peces i el cercat modernisme d'unes altres, Oller es mou en unes constants pròpies, filles del seu gust personal i de la seva manera de veure el món, com és la voluntat implícita —i en ocasions ben evident— de moralitzar i l'eclosió en determinats moments d'un sentimentalisme bonhomíós inherent a la seva personalitat. No falta en la major part dels contes la voluntat de fer una anàlisi i un retrat aprofundit de la societat del seu moment —potser el tret que millor representaria el llibre— i la consegüent crítica social que implica aquest estudi polièdric, atesa la pluralitat de personatges, ambients i situacions que resten perfilats a les narracions.

Moltes de les peces poden subscriure encara els criteris d'Yxart sobre la narrativa breu d'Oller, explicitats en el pròleg de la segona edició de *Notes de color*; en aquest sentit, es compleix el que el crític sosté en

aquest breu estudi sobre l'origen habitual dels relats en «una historia real y vulgar», «en un fet real, embellit y modificat pe'l novelista», és a dir, en esdeveniments «del natural». A *Rurals i urbanes* també es compleix aquella voluntat de l'escriptor, que també regí el seu primer llibre de narracions, d'involucrar el sentiment del públic en els textos per sobre d'altres objectius, és a dir, interessar-lo i commoure'l a través de fets versemblants que el duguin a una catarsi.¹³

Onze anys després, i gairebé coetàniament a la redacció dels contes més antics aplegats a *Rurals i urbanes*, fou el crític Joan Sardà qui dedicà al periòdic vilafranquí *Las cuatro barras* un llarg article a l'obra d'Oller, el qual mecanografià en el seu exemplar de la publicació una nota expressant que considerava aquest treball el millor que Sardà li havia dedicat mai.¹⁴ Doncs, en aquest text de 1894 el crític dóna les claus per a la comprensió de la teoria literària olleriana, fonamentada en les relacions que l'autor establí, ben conscientment, entre art i realitat. Sardà parteix de la idea, ben sabuda, que per a Oller «en art no hi ha més que un Déu: la realitat; ni més que una religió ó forma d'adoració: la pintura d'aquesta realitat.» L'important és, tanmateix, per a ell, l'especial capacitat d'Oller per captar i retenir la realitat amb la mirada i la consegüent interiorització que en fa. Es pot considerar que en aquesta captació interna s'inicia l'elaboració artística, tal com les paraules de Sardà deixen entendre: «No he conegut molts que tinguin en lo grau que ell la visió d'aquesta veritat. Se graba en sos ulls y en son cervell ab un relleu extraordinari. Molts hi ha que miran y no veuen. Pochs, per exemple, aprofitan un viatge com ell. Se fixa en uns detalls, observa uns pormenors, descubreix uns accidents que la majoría no saben veure. Per

¹³ Josep YXART, «Clau d'aquest llibre», dins Narcís Oller, *Notas de color. Quadros en prosa ab un prólech de Joseph Yxart*, Barcelona, Llibreria d'Àlvar Verdaguer, 1883, p. VII-XVII.

¹⁴ Joan SARDÀ, «Narcís Oller», *Las cuatro barras*, any IV, n. 158, Vilafranca del Penedès, 10-XII-1894, p. 266-269. La nota manuscrita de Narcís Oller [exemplar del Fons Narcís Oller (5D. 53-21/C7-9) de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona] diu així: «Amich Roca: jo crech que'l mellor article qu'ha fet en Sardà parlant de mi és aquest. Lo tens? Oller.» Totes les citacions del paràgraf pertanyen a aquest article, p. 267-268.

aixó cuan després los explica, y'ls explica bé y li agrada explicarho, si heu vist lo que vos pinta ho torneu á veure no com una evocació suggerida, sinó com una realitat ressucitada: si no ho heu vist vos ne formeu una idea perfecta.» Es tracta d'una mirada creadora, ja que l'obra d'art que se'n desprèn supera la realitat mateixa. En aquest sentit, Sardà es refereix a les descripcions de paisatge de l'escriptor: «Son quadros acabats, ab llum, ab ayre, ab color, ab perspectivas com en la naturalesa, tant intensas, tant vibradoras com en ella, més intensas, més vibradoras encara, porque hi há la concentració de la mirada, 'l reculliment de la visió no distreta en los límits del horisont enquadrat.» El real que descriu Oller pren, doncs, cos nou, ressuscita, i passa a formar part d'una realitat més intensa, recreada per la força de l'art. Encara, Sardà ressalta com «Oller no es simplement un colorista. Té y vá tenint més cada día, y en aquesta direcció se van enlairant sas novelas, la visió intensa del ánima [...]». I continua valorant la força de «l'estudi de caràcters» en l'obra olleriana. Aquesta teorització del crític és una eina fonamental per interpretar els contes i les narracions de *Rurals i urbanes*, extrets majoritàriament de la realitat amb aquesta força contemplativa. Alguns relats, tanmateix, i com veurem, cerquen el suggeriment del real, més que no pas la incorporació testimonial de la realitat al text; són les peces amb voluntat estètica modernista, sempre arrelades, però, a realitats constatables que l'art retorna amb més efectivitat emotiva als lectors.

Enric Cassany¹⁵ interpreta, elabora i fa progressar la teoria crítica amb què Yxart i Sardà guiaren durant tota la seva vida l'obra d'Oller. Per a Cassany, Oller preservà sempre l'ideal absolut de l'elevació i la dignitat de l'art, un art autèntic, que no s'ha de segregar de la vida i que, per tant, el duu a fer compatible l'idealisme amb el realisme. Tot just els models modernistes que anà incorporant a mesura que s'apropava al segle XX enriqueixen i fan progressar la fórmula artística d'Oller, un autor revolucionari en la literatura del seu temps, atès que —segons Cassany— sempre sap què vol explicar, és a dir, aconsegueix «proposar

¹⁵ Enric CASSANY, conferència inaugural al Col·loqui Narcís Oller, dins *El Segle Romàntic. Actes del Col·loqui Narcís Oller*, Valls, Cossetània, 1999, p. 15-28. Totes les citacions del paràgraf pertanyen a aquesta obra.

un tema i governar la narració en funció d'ell», fet que el transforma en «una *rara avis* que no sap només sobre què vol parlar, sinó també què vol dir». A la llum d'aquestes valoracions de Cassany, les narracions d'Oller, una per una, prenen especial importància: la seva fe artística i l'equivalència en els seus textos entre tema i tesi —al marge de tots els postulats realistes que prohibeixen aquesta identitat— posen en evidència la intenció ètica i estètica que té en cada cas. Tots els seus relats palesen en última instància, i tal com indica Cassany, una finalitat ètica i social, un caràcter moralitzador. Seguint l'anàlisi d'aquest crític, per reeixir en l'operació duta a terme per Oller de concretar la realitat en cada narració «i produir alhora l'efecte que no s'esgota en ella, cal un talent especial, una consciència que la representació èpica del realisme és per força limitada i que acceptar-la no ha d'implacar negar la naturalesa simbòlica de tota forma d'art». D'una banda, aquest especial talent d'Oller li facilita la fixació artística de tot un món, de la societat del seu temps a la manera balzaciana; de l'altra, li permet immersir-se en la recerca simbolista —heretada del modernisme— com a nova via d'accés a la realitat i de projecció ètica i estètica del tema. És ben sabuda la idea que sobre la poesia, l'essència de l'art, tenia Oller, segons la seva coneguda afirmació que és la realitat la que conté la poesia si se sap observar; Cassany parteix d'aquesta premissa i n'extreu la idea de la confiança d'Oller en una realitat que «li ha de fer la meitat de la feina», atès que «abans que a l'obra el bell i el tràgic ja són en el món». Oller, «incapaç d'indiferència», no espera que l'art sigui l'únic responsable de l'obra, atès que, a més d'observar la natura —amb les passions i els instints humans— com a bon realista, també «es preocupa per l'home moral», per la complexitat de les actuacions dels seus personatges, de la societat. Cassany insisteix en el fet que Oller es fixa en el «paper» social dels personatges i no en cap força instintiva subconscient que els pugui moure; en aquest sentit, el punt de vista de l'autor no condiciona els seus protagonistes sinó que es limita a certificar la càrrega moral que ja els movia en la realitat prèvia a l'acte literari: «Oller és un analista moral» i «per a ell les raons morals [...] són d'ordre exclusivament social». Els relats aplegats a *Rurals i urbanes* es deuen a aquesta anàlisi individual i col·lectiva que Oller executa des de la fidelitat d'uns testimonis

extrets molt sovint amb l'ajut de la ironia i la sàtira. És per això que la conscienciació del lector es produeix directament des de la realitat transcrita a través d'un art manifestament crític i arrelat en una comicitat de rerefons amarg.

Les narracions

La primera edició de *Rurals i urbanes* contenia vint-i-tres narracions, que, en passar a les *Obres Completes*, el 1948, es reduïren a vint-i-dues, atès que «El domine», situada entre «Talis vita...» i «Resurrecció», passà a formar part dels *Records de noi*. La força «real» de personatges i situacions ve aquí —com ja he dit— enriquida pels nous valors estètics provinents del Modernisme. Al costat de la ja comentada capacitat d'Oller per extreure mitjançant el seu talent artístic l'essència de la realitat, el tret genèric més rellevant d'aquests textos és el seu deute amb la narrativa modernista, amb una proximitat prou evident amb *Les multituds* (1906), de Raimon Casellas, i amb els *Drames rurals* (1902), de Víctor Català.

Idealisme i simbolisme es reuneixen a «El tresor de l'Amèlia», on, tot cercant la complicitat del lector, un jo omniscient va narrant amb un ritme progressiu aconseguit amb reiteracions i paral·lelismes, el record antic d'una dona que en la vellesa reviu tota una vida d'il·lusió construïda sobre un sol gest amorós. El sentiment romàntic i la recerca de l'ideal inefable —«aquella set inestroncable d'ideal amb què s'inicia l'amor en els cors verges»—, vehiculats amb una vaguetat i una indefinició reveladores d'aquest desig secret de la dona, posen en contacte el to líric i insinuant d'aquesta narració carregada de suggestió amb una anàloga expressió del desig latent explicitat a «Els miquelets al convent», contingut a *Les multituds* de Casellas. El text posseeix un lirisme intern, inherent a l'actuació del personatge, que en cap cas sorgeix d'elements estrafets, externs a la narració. Malgrat aquest lirisme, els darrers fragments de focalització interna del personatge des de la veu d'un narrador molt contingut en les seves funcions, manifesta la realitat ben concreta d'aquesta protagonista, gairebé un arquetipus humà. L'esquematisme ultrapassa el personatge per arribar al lector i a tota la humanitat, continguda en el símbol ple de sentits del desig cristal·litzat d'Amèlia.

